

BIBLIOGRAFIA

ANTOLÍN, P. Guillermo: *Catálogo de los Códices latinos de la Real Biblioteca del Escorial*. Madrid, Imprenta Helénica. — 3 volums: I, de LVI-577 pp., 1910; II, de IV-597 pp., 1911; III, de IV-569 pp., 1913.

Es de tanta importància la publicació del catàleg d'una secció d'aquest immens dipòsit de manuscrits, que en donarem compte sense esperar la sortida del volum IV i darrer. El P. Antolín història, en un pròleg, la fundació de Felip II i la formació del considerable fons de mss. llatins, donant una sèrie de curioses notícies que interessin també per a la constitució general de la Biblioteca de l'Escorial. Fins ara teníem, per a judicar de la formació i estat de creixença de la Biblioteca de l'Escorial abans de l'incendi de 1671, les entregues que anava fent als encarregats de rebre'ls, Hernando de Birbiesca, «guardajoyas de S. M.», donades a llum per en Rudolf Beer, *Die Handschriftenschenkung Philipp II. an den Escorial vom Jahre 1576*, Viena, 1903, i la *Antiguallista de manuscritos latinos y griegos inéditos*, Madrid, 1902, publicada pel P. Benigne Fernandez. Les notícies reunides cronològicament pel P. Antolín fan desitjar una història completa de la biblioteca escorialenca.

Alguns números donaran idea d'aquest gran dipòsit de manuscrits llatins. En els tres volums publicats 1.075 llibres hi són curiosament descrits, corresponent-ne 235 al I volum, 453 al II i 383 al III. Si els classifiquem per segles augmentarà en uns trescents el nombre dels manuscrits, per anar relligats plegats, devegadas, dos o més obres referents a èpoques distanciades. La llista podrà establir-se d'aquesta manera:

Segle VII, 1; segle VIII, 1; segle IX, 7; segle X, 15; segle XI, 17; segle XII, 66; segle XIII, 90; segle XIV, 291; segle XV, 373; segle XVI, 164; segle XVII, 63; segle XVIII, 30; total, 1.318.

Las signatures de l'Escorial van, com és sabut, per les lletres de l'alfabet: el darrer d'aquests tres volums acaba amb tota la R, que és la R.III.23. Cada descripció de manuscrit està capçada per la signatura o cota, i tot seguit s'anoten les particularitats internes i externes del llibre ben establertes que es completen al cap-d'avall, i l'autor o autors i obres. Com que els llibres de *vario* abundan, se designen per un apartat precedit per un número romà les obres d'autor diferent; dintre d'un mateix paràgraf, i precedides per número aràbig les diverses obres d'un mateix autor. Segueixen a cada volum unes utilíssimes taules: d'autors, de copistes, de possessors, dels llibres que porten miniatures, escuts d'armes i dels datats.

Tindríem tasca llarga si ens proposéssim assenyalar els llibres més remarcables per l'antiguitat, per la riquesa d'execució o per la importància del tractat; però citarem, de passada, els esplèndids i coneguts manuscrits del segle x^a *Codex Aemilianensis* i *Codex Vigilanus* (d.I.1 i 2). El P. Antolín promet el detall de totes les miniatures en un índex especial a la fi del seu Catàleg. Entre els més venerables dominen els llibres de *Concilia*, *Excerpta canonum* (e.I.12, 13), les Etmologies de S. Isidor (&.I.14, P.I.8), l'explicació de l'Apocalipsi de Beato (&.II.5) i una bona col·lecció d'obres dels Sants Pares, especialment de Sant Jeroni i de Sant Joan Crisòstom (a.II.3, h.III.17).

Al través de la descripció s'endevinen molts llibres escrits per mà catalana, però que no s'ha declarat sempre en l'explicít la nació del copista o de l'autor. De totes maneres, l'adquisició per l'Escolial de la biblioteca, formada a Catalunya per l'arquebisbe de Tarragona Antoni Agustí i Aymerich, ens proporciona un gran cabal per a l'estudi de la nostra cultura eclesíàstica dels segles xiv^a i xv^a. També bastants llibres provenen del monestir de Poblet, del convent de la Mercè de Barcelona i alguns de les llibreries d'Alfons d'Aragó el Magnànim, d'Alfons de Borja (papa Calixte III), i de les d'altres magnats.

Diversos llibres contenen obres llatines poc conegudes dels nostres grans escriptors mig-egals. Els mss. b.III.3 i Ç.II.20 ens donen escrits del cèlebre agustí Bernat Oliver, bisbe de Barcelona i de Tortosa († 1348), el més estimat dels quals va publicar el P. Benigne Fernández (*Excitatorium mentis ad Deum*, Madrid, 1911); el H.III.24, un tractat inèdit d'en Francesc Eximenç; els mss. f.I.10, f.IV.12, g.II.5, g.IV.8 i 9, &.III.1, &.IV.6, contenen tractats diversos de Ramon Lull; i d'Arnau de Vilanova, el primer d'aquests i els M.II.17, O.II.19. Un text escrit en 1405 del *Pugio fidelis christiana* d'en Ramon Martí ens ofereix el ms. K.II.19; i hi ha també un còdex del segle xiii^a que conté els escrits de Sant Ramon de Penyafort. Els nostres humanistes del xvi^a segle estan ben representats pel barceloní Jeroni Pau (L.III.31) i no tan dignament per en Pere Miquel Carbonell (d.I.5). Finalment, una còpia del tractat d'alquímia anomenat *Sedacina totius artis alchimiae* del carmelitá fra Guillem Sedacer, contemporani de Pere el Cerimoniós, se troba en el ms. g.II.5, del segle xvi^a.

Com se pot suposar en una tan gran col·lecció de llibres mig-egals, són prou nombrosos els còdexs jurídics, generalment provinents del nostre país, i quasi tots escrits en els segles xiv^a i xv^a. Constitucions de Catalunya i Usatges de Barcelona (Ç.II.16, d.II.16, d.II.12, 17, 18), especial de Jaume II i d'Alfons III (K.II.17), repertoris (d.II.1), comentaris d'en Mieres (e.II.12), Calfs, Marquillas (d.II.9, 19, e.II.4, 16, 17, 18), Narcís de Sant Deu (e.II.13) i altres (Ç.II.7, d.II.15, 16), furs d'Aragó (J.III.21, L.III.17, P.II.3), formularis epistolars de Pere III (Ç.III.18) i del senat de Nàpols i Sicília (K.II.14), documents de la institució de l'Estudi general a Lleida (d.II.3). En aquesta secció sovintegen, entre la dominant producció llatina, els textos en català.

Algunes dotzenes de llibres se declaren escrits en la nostra terra. Són de mà de copista català els mss. d.II.5, e.I.6, P.III.22; són acabats d'escriure a Barcelona els d.IV.15, N.2.17, P.I.8; a Girona el Ç.I.6; a Lleida els N.II.25, P.III.19; a Tarragona el O.III.6; a Elna el a.I.2; a Mallorca el P.III.1. Molts manuscrits que, com els que acabem d'esmentar, pertanyen als segles xiii^a, xiv^a o xv^a, alguns dels quals s'endevinen formosos, provenen de les llibreries de diversos monestirs catalans, com Poblet (M.III.6, O.I.6, &.P.III.19, Q.II.7, 10, III.4, R.II.6, III.6), Montserrat (M.II.8, Q.III.3), la Murtra

(Q.III.3), Sant Jeroni de Valdebron (g.II.6) i de la Mercè (a.II.1) i Sant Francesc (Q.III.6) de Barcelona.

Tant-de-bo que ben aviat poguem veure publicat el darrer volum, proveït de taules generals, que faci encara més útil aquest veritable repertori de la cultura monacal llatina, i que refundeixin i completin les ben enteses taules parcials que cada volum porta. — J. M. T.

GUTIÉRREZ DEL CAÑO, Marcelino : *Catálogo de los Manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia* por el Licdo. D. Marcelino Gutiérrez del Caño, Jefe de la misma. Prólogo del Excmo. Sr. D. Francisco Rodríguez Marín, Jefe Superior del Cuerpo. Librería Maragat, Valencia, 1913. — 3 vols. en foli, de paper de fil, i 30 làmines en fototipia : I, de XIV-310 pp.; II, de 360 pp.; III, de 338 pp.

València i Barcelona han contribuït a l'aspecte d'aquesta edició veritablement esplèndida. Català és el paper de fil, de la casa Guarro, tan agradable a la vista com al tacte; catalanes les excel·lents fototopies que ajuden a donar idea dels llibres. A València s'ha fet la impressió, disposada en caràcters grandets, amb marges proporcionats, eixida dels tallers de n'Antoni López i Companyia. Dos benemèrits valencians, Pere Galiana i Salvador Maragat, han costejat les despeses de l'edició.

El Catàleg està disposat per ordre alfabètic, donant-se també un número a cada manuscrit, de tal manera, que cap llibre respon a les seves signatures o cotes de situació. El vol. I comprèn les lletres A-D, i els números 1-889; el II, les lletres E-O i els números 890-1706; el III acaba l'alfabetització dels manuscrits P-Z i arriba al núm. 2422, que és el darrer. Aquest sistema de catalogació va bé en un dipòsit de manuscrits aturat, però dificulta les inclusions, perquè, si bé la numeració no té fi, l'alfabet d'autors o matèries, hauria de repetir-se a cada suplement. El número de 2422 indica per si sol la importància de la secció de manuscrits, importància que creix a l'examinar un bon nombre de preciositats que conté.

L'obra està precedida per un *Prólogo* d'en Rodríguez Marín, que constitueix una lloança sense limitació del treball dut a terme pel Sr. Gutiérrez del Caño; i se tanca per un index d'autors i traductors i un altre de les persones citades. Però, nosaltres, no podríem sotseriar els elogis que l'introducció, el més alt càrrec del *Cuerpo*, endreça al catalogador que té una manera estranya i desproporcionada de treballar. El que estudia el present *Catálogo* té la impressió que el Sr. Gutiérrez del Caño ho sab tot. Abans d'ell sembla que ningú havia catalogat cap manuscrit de València: dona notícia biogràfica o verifica tots o gairebé tots els autors, sense mai indicar de quin repertori, diccionari d'escriptors o enciclopèdia treu les seves donades. Està bé, si es vol, que estableixi les obres d'alguns autors, però què n'hem de fer que ens expliqui qui era Homèr (núm. 1104), Xenofon (1189), Macrobi (1342), Sèneca (2150), Tucídides (2339) i Virgili (2400)? Són còmiques, sobre tota ponderació, les notes biogràfiques de Sant Joan Evangelista (1225), Sant Lluç (1331), Sant Marc (1377), sobrepassant les de Sant Pau (1717) i Sant Tomàs d'Aquí (2005), que ja és molt. D'aquests i d'altres molts autors dona notícies de totes les vegades que l'obra ha estat impresa i traduïda, de les biblioteques on ne són custodiats altres manuscrits. Verament, és massa sabiduria! La vida de Jesucrist del nostre fra Francesc Eximènic ha de cercar-se, alfabèticament, a *Jiménez* (1199); el

senyor Gutiérrez del Caño encara té per autèntiques i per escrites en temps del rei Jaume I les trobes d'en Jaume Febrer (952) quan ja fa prou temps que ningú les hi té. Les *Histories Troianes* han de cercar-se, no a Egló Colonna de qui en Conesa va traduir de dret, sinó a Benoit de Saint More, autor del *Romant de Troie*, que va ésser un dels inspiradors d'en Colonna; el Sr. G. del C. interpreta malament una clara nota d'en Menéndez i Pelayo, que justament recorda i reproduïx. El tractat de vicis i virtuts de fraro Llorenç, endregat en 1279 a Felip l'Ardit, de França, se troba, no a nom del seu autor, sinó a la lletra D. sota l'epígraf *Doctrina Chrestianne* que obra en tots els manuscrits la *Somma des vices et vertus*. El seu endarreriment d'informació fa parlar amb la seva suficiència.

Constitueixen una part important de la Biblioteca Universitaria de València els manuscrits catalans o valencians. Cal entendre per valencians els redactats en formes dialectals de la nostra llengua quan ja estava desfeta la unitat literària, que va ésser més llarga que la unitat política. Els manuscrits anteriors a mitjan segle XVII solen considerar-se catalans. Remetem al catàleg d'aquests manuscrits publicat en la *Revista de bibliografia catalana*, VI (1906), pp. 146-237, que el Sr. Gutiérrez del Caño sembla desconèixer. Hem d'afegir-hi alguns manuscrits notables que en aquell catàleg no figuren i que ara apareixen descrits: són aquests: núm. 388, còpia del *Cançoner de Saragoça*, feta en 1872; núm. 1027, *La germania dels menestrals de València*, de 1519, per Miquel Garcia; núm. 1295, que és un *Llibre de caça*, tractat de falconeria del XV^è segle; núm. 1920, *Receptari*, també escrit al XV^è segle i núm. 2117, lletra del rabí Izabeg al rabí Samuel. Formen un conjunt de cent dos llibres que interessin la nostra llengua o la nostra cultura.

Però el veritable tresor de la Biblioteca de València el constitueix el notable remanent de cent noranta dos manuscrits, de la llibreria que en Ferrán d'Aragó, duc de Calàbria, va llegar a Sant Joan dels Reis. Els llibres varen ésser duts d'Itàlia i quasi tots són d'una execució perfecta. Clàssics grecs i llatins, obres de sants Pares i dels grans escriptors italians, no mancant-hi bons manuscrits francesos del segle XIV^è, rublerts de miniatures; p. e. un *Roman de la Rose* (1327) i un tractat de vicis i virtuts (863). Les bones fotopies que il·lustren els tres volums d'aquest catàleg, són ben triades orles i miniatures dels components d'aquesta antiga llibreria del duc de Calàbria, formada al XVI^è segle. — J. M. T.

Exposició bibliogràfica de la Premsa Olotina del 6 al 13 de setembre de 1914. Catàleg. [Olot] Imp. de Ramón Bonet. — 1914. 56 pp. (170 X 215 mm.).

La jova *Biblioteca pública*, d'Olot (But. p. 139), ens ha sorprès agraçosament amb la publicació d'aquest catàleg, que és bona mostra de l'orientació excel·lent que porta la Comissió de la Biblioteca. Tant de bo que altres regions catalanes imitin l'exemple de l'olotina, no sols organitzant col·leccions bibliogràfiques de caràcter local, sinó també publicant catàlegs i inventaris del mateix aspecte, per a les quals oferim des d'ara les planes d'aquest BUTLLETÍ. Per lo que es refereix a Olot, crida tot seguit l'atenció la importància que té la seva premsa periòdica, i fa nàixer el desig de comparar-la, en nombre i qualitat, amb la que podrien presentar altres caps de comarca que, com Vich, Manresa, La Seu d'Urgell, Berga, Tortosa, etc., han mantingut viva i independent sa personalitat. Quaranta tres periòdics se descriuen en aquest catàleg, set dels quals (quatre en català) se publiquen encara avui. Els més antics aparegueren en 1859, però moriren el mateix

any i fins a 1874 no se'n tornà a imprimir un altre, i en 1890 el primer en català. *L'Olotí*, setmanari que es publicà durant vuit anys, essent un dels que fruí més llarga i seriosa vida. Dels quaranta tres periòdics publicats o en curs de publicació, vint-i-dos ho són en català, dinou en castellà i dos bilingües. El catàleg és fet amb molta cura i exactitud bibliogràfica, i va acompanyat d'un gràfic molt ben disposat que permet fer-se càrrec del moviment cronològic de la premsa olotina.

Desitgem vivament que aquest catàleg vagi seguit ben aviat d'altres de bibliografia olotina pura, com ne diuen sos autors, i sobretot que l'exemple tingui imitadors. — R.

ACADEMIA PROVINCIAL DE BELLAS ARTES : *Catálogo de la Biblioteca*. Primera parte.

Catálogo por orden alfabético de autores. — 40 pp. (sense any ni peu d'impremta).

S'ha publicat, últimament, aquesta primera part del catàleg de la petita, però escollida, biblioteca que posseeix la nostra Acadèmia de Belles Arts, que facilitarà en gran manera la seva consulta. Segurament, quan vegi la llum la classificació de matèries, se faràn les indicacions sobre el mètode seguit en la redacció del catàleg, que en aquesta primera part se troben a mancar. — R.

REVISTES

Bibliofilia. Recull d'estudis, observacions y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular, publicat per R. Miquel y Planas. Barcelona.

Fasc. XV, juliol-setembre 1914 : *Més impressions den Rosembach* (col. 538, amb 4 reproduccions). *Exlibris espanyols antics* (col. 581, amb 18 reproduccions).

Fasc. XVI, octubre-desembre 1914 : *El «Valeri Májimo» en català* (col. 601-615), amb notícies bibliogràfiques i reproduccions de manuscrits. *Bibliografia del «Partinoble» en català* (col. 628-640); descriu vint-i-dues edicions de la popular novel·la, reproduint la portada de vint d'elles, i dóna un quadre de classificació de les edicions, segons segueixin el text de l'original o el de l'expurgada. *La enquadernació catalana del segle XVII* (col. 640-648, amb 6 làmines en color, i 45 gravats). S'estudien amb molta novetat els tomes decoratius usats en els ferros de la relligadura catalana setcentista. Sembla que procedeixen de l'enquadernació francesa dels segles XVI i XVII. *Bibliografia de Ramón Lull en català* (col. 659-664, amb tres gravats). S'hi descriuen vint-i-nou edicions.

Revue Catalane, 8e Année, 1914.

COMET, J. : *Introduction de l'Imprimerie a Barcelone* (p. 202-203).

Torna a desenterrar la nota de la *Tipografia española* del P. Méndez, sobre el colofó de la *Gramática* d'en B. Mates (datat a Barcelona en 1468). No hem d'entrar a discutir, altra vegada, si es tracta o no d'una errada d'impremta. És de doldre només que l'autor, que s'admira de no trobar mencionada la notícia del P. Méndez en *els llibres recents publicats sobre l'assumpte* (1), ignori que el llibre esmentat ha estat reproduït en facsimil a Barcelona, en 1906, per l'*Institut català de les Arts del Llibre*, amb copioses notícies il·lustratives del Sr. E. Canibell.